

Natuurlijk Dommel

Actieplan Biodiversiteit Waterschap De Dommel

2026 - 2032

Waterschap De Dommel

December 2025

Colofon

Titel: Natuurlijk Dommel - *Water leeft waar biodiversiteit bloeit*, Actieplan Biodiversiteit Waterschap De Dommel 2026 – 2032

Auteurs: Max van de Ven, Willem Broeders

Opdrachtgever: Joost van der Cruisen, manager Beleid & Innovatie Watersysteem

Controle: Ineke Barten, Marinka de Wit, Harold Potters, Martien van Beljouw, Freek Willems, Maarten Olthuis

Foto's: Ron Schippers, Mark Scheepens, Goele Matte, Beeldbank Waterschap de Dommel

Inhoud

Samenvatting	5
Wij zijn de Dommel.....	8
1. Biodiversiteit als fundament voor robuust waterbeheer	9
Biodiversiteit verweven met onze kerntaken	9
Feiten en trends: biodiversiteit onder druk	9
Zonder biodiversiteit geen veerkrachtig watersysteem.	10
Kwetsbaar maar kansrijk: samen het tij keren	11
Samen in actie: van Deltaplan tot Basiskwaliteit Natuur	11
Uitvoerbare aanpak met ruimte voor ambitie	12
2. Visie, ambitie en identiteit	13
Een toekomstbestendige leefomgeving begint bij biodiversiteit.....	13
Ambitie: biodiversiteit als leidend principe	13
Maatschappelijke baten van biodiversiteit	14
Identiteit: verbonden met het landschap en de mensen.....	15
Leidende principes: condities verbeteren, monitoren, leren	15
3. Beleidskaders en positionering	17
Verbonden met onze koers	17
Samen optrekken in een landelijke beweging.....	18
Juridisch kader	18
Aanvullende inzet op bestaande trajecten.....	18
4. Van visie naar uitvoering: hoe we het aanpakken	19
STOWA-raamwerk als fundament	19
Gefaseerde uitvoering.....	19
Beheersen van risico's.....	21
5. Maatregelenprogramma 2026–2032.....	22
Van ambitie naar actie	22
Thema A: Versterken van de aquatische biodiversiteit	23
Doelstelling	23
Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk.....	23
Maatregelen en resultaten.....	24
Thema B: Bouwen van een robuust blauwgroen netwerk.....	25
Doelstelling	25
Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk.....	26

Maatregelen en resultaten.....	26
Thema C – Versterken van de biodiversiteit op eigen assets	27
Doelstelling	27
Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk.....	28
Maatregelen en resultaten.....	28
Thema D: Beleving en betrokkenheid	29
Doelstelling	29
Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk.....	29
Maatregelen en resultaten.....	30
Thema E: Kennis en handelingsperspectief.....	32
Doelstelling	33
Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk.....	33
Maatregelen en resultaten.....	33
6. Organisatie, uitvoering en borging.....	34
Coördinatie en opdrachtgeverschap.....	34
Thematische uitvoering en samenwerking	34
Bestuurlijke betrokkenheid en besluitvorming.....	34
Monitoring en borging	34
7. Financiën en middelen	36
Capaciteit en middelen	36
Koppeling met maatschappelijke baten	36
Budgettering en verantwoording	37
Literatuur	38
Bijlagen.....	40
Bijlage 1: Kritische Prestatie Indicatoren Raamwerk Biodiversiteit voor Waterschappen...	40
Bijlage 2 Overzicht van maatregelen, resultaten en kosten.....	42

Samenvatting

Inhoud en doelstelling

Het Actieplan Biodiversiteit is onze routekaart voor het structureel versterken en herstellen van biodiversiteit in het beheergebied van Waterschap De Dommel. Biodiversiteit vormt een onmisbare bouwsteen voor duurzaam waterbeheer en een leefomgeving die bestand is tegen de uitdagingen van de toekomst. De basis voor dit plan ligt in bindende Europese en nationale regelgeving, zoals de Natuurherstelwet, KRW en Omgevingswet, die ons verplichten tot herstel van ecosystemen en verbetering van de ecologische kwaliteit van waterlichamen. Met dit actieplan geven we hieraan gericht invulling, aanvullend op de bestaande inzet.

Belangrijkste doelen en uitgangspunten

Hoofddoel:

Het structureel versterken en herstellen van de biodiversiteit in het beheergebied van Waterschap De Dommel.

Uitgangspunten:

- Structurele verbetering van leefgebieden voor soorten in en rond het water, met als basis het realiseren van *basiskwaliteit natuur*.
- Versterking van het blauwgroene netwerk in het landschap.
- Zichtbare vergroening van eigen assets (terreinen, gebouwen).
- Vergroten van betrokkenheid en kennis bij medewerkers, partners en inwoners.
- Monitoring en adaptief bijsturen op basis van meetbare indicatoren (STOWA-raamwerk).

Biodiversiteit is geen bijzaak, maar een fundament onder onze kerntaken. Door biodiversiteit te versterken, dragen we bij aan schoon en voldoende water, droge voeten en een robuust watersysteem. We bouwen voort op bestaande successen en kiezen voor aanvullende, uitvoerbare maatregelen die passen bij de praktijk van het waterschap.

Omgaan met risico's

We kiezen voor een zorgvuldige, realistische aanpak. Voor elke maatregel wordt vooraf een risicoanalyse uitgevoerd, met aandacht voor effecten op beschermde soorten en kerntaken. Maatregelen worden afgestemd met betrokken collega's en managers. We kiezen voor 'passende maatregelen': biodiversiteit waar het kan, zonder onoverkomelijke risico's voor waterveiligheid, bedrijfsvoering of onderhoud. We starten kleinschalig, monitoren en sturen bij waar nodig. Deze werkwijze passen we consequent toe op alle maatregelen binnen dit actieplan.

Maatregelen en scenario's

Het maatregelenprogramma is opgebouwd uit de volgende thema's:

- **Aquatische biodiversiteit:** verbeteren van de kwaliteit van de fysieke omgeving in en langs watergangen (natuurvriendelijke oevers, helofytenfilters, begroeiing, dood hout).
- **Blauwgroen netwerk:** herstel van ecologische verbindingen (kruidenrijke keringen, bomen langs watergangen, samenwerking met gemeenten en particulieren). Aansluiten op Brabantse bossenstrategie.
- **Biodiversiteit op eigen assets:** groene daken/gevels, bloemrijke randen, extensief maaibeheer, vergroening van parkeerplaatsen.
- **Beleving en betrokkenheid:** educatie, communicatie, icoonsoorten als ambassadeurs, stimuleren van initiatieven vanuit de samenleving.
- **Kennis en handelingsperspectief:** monitoring, onderzoek, opleiding en bijscholing, gebruik van bestaande meetnetten en data.

Deze maatregelen zijn uitgewerkt in scenario's met verschillende ambitieniveaus, zodat het bestuur kan kiezen voor het tempo en de schaal die passen bij de beschikbare middelen en de gewenste impact.

Scenario	KPI drempel	KPI streef	inzet	biodiversiteit
Basis	+/-	-	+	+
Basis plus	++	+	++	++
Robuust	+++	++	+++	+++

Maatschappelijke baten

Investeren in biodiversiteit levert naast ecologische winst ook concrete maatschappelijke baten op:

- Natuurlijke waterzuivering (lagere zuiveringskosten);
- CO₂-opslag (klimaatmitigatie);
- Waterberging (bescherming tegen piekbuien);
- Bestuiving (ondersteuning landbouw);
- Verkoeling in stedelijk gebied (vermindering hittestress);
- Versterking van gezondheid, veiligheid en leefomgeving.

Winst voor het waterschap

- Het plan draagt bij aan wettelijke verplichtingen én maatschappelijke verantwoordelijkheid. Door aanvullende maatregelen te nemen, geven we invulling aan de Europese en nationale verplichtingen die voortvloeien uit de Natuurherstelwet, KRW en Omgevingswet.
- Biodiversiteit maakt het watersysteem veerkrachtiger tegen droogte, piekbuien en vervuiling.

- Door biodiversiteit te koppelen aan andere opgaven (KRW, klimaatadaptatie, circulair beheer) ontstaan kansen voor cofinanciering en integrale inzet van middelen.
- Zichtbare resultaten versterken het draagvlak bij inwoners, partners en medewerkers.

Tijdslijn en fasering

- **Fase 1 (2026–2027):** Voorbereiding en uitvoering eerste maatregelen (vaststellen nul-situatie, organisatie inrichten, uitwerking maatregelen). Uitvoering in 2026 binnen bestaande capaciteit en middelen. Vanaf 2027 aanvullende middelen beschikbaar en structurele borging coördinatie biodiversiteit.
- **Fase 2 (2028–2032):** Opschaling en versnelling van maatregelen volgens een van de drie scenario's (Basis, Basis Plus, Robuust). Opschaling budget en capaciteit afhankelijk van het ambitieniveau.

Kosten en capaciteit

- In 2026 wordt gewerkt met bestaande middelen; vanaf 2027 aanvullende middelen (€ 100.000,=) en capaciteit (1 FTE) voor coördinatie en uitvoering.
- Vanaf 2028, afhankelijk van scenario, opschaling van middelen en capaciteit.
- Jaarlijkse uitvoeringskosten en capaciteitsclaim per scenario:
 - Scenario Basis: € 100.000,= + 1 FTE per jaar
 - Scenario Basis Plus: € 250.000,= + 1,5 FTE per jaar
 - Scenario Robuust: € 400.000,= + 2 FTE per jaar
- Een overzicht van de kosten per scenario en per cluster staat in de tabel hieronder.

JAARLIJKSE KOSTEN ACTIEPLAN BIODIVERSITEIT				
Component	FASE 1 (2027)	FASE 2 (2028 - 2032)		
		BASIS	BASIS PLUS	ROBUUST
Uitvoeringskosten	€ 100.000	€ 100.000	€ 250.000	€ 400.000
Personeelskosten	€ 130.000	€ 130.000	€ 195.000	€ 260.000
TOTAAL PER JAAR	€ 230.000	€ 230.000	€ 445.000	€ 660.000

Jaarlijkse rapportage via reguliere P&C-cyclus (BURAP, MARAP), tussentijdse evaluatie in 2029.

Wij zijn de Dommel

Wij zijn de Dommel, de rivier die door het Brabantse landschap slingert, maar ook de mensen die hier wonen, werken, zorgen en dromen. Wij zijn de boeren op de flanken, de kinderen die spelen aan de oever, de libellen boven het water, de bomen langs het water, de collega's van het waterschap, de vogels in het riet. Samen vormen wij dit landschap. Samen zijn wij de Dommel.

En wij voelen dat het tijd is voor verandering.

De biodiversiteit in ons gebied staat onder druk. Dat merken we aan de afname van soorten, aan de kwetsbaarheid van onze ecosystemen, aan de uitdagingen in ons waterbeheer. Maar we voelen ook de kracht van het herstel. De energie van mensen die zich inzetten voor bloemrijke oevers, voor vispassages, voor kruidenrijke keringen. De trots van een gebied dat zijn eigen natuur weer leert kennen en waarderen.

Dit actieplan biodiversiteit is een belofte aan onszelf. Een belofte dat we biodiversiteit niet langer zien als iets extra's, maar als iets essentieels. Als een systeemvoorwaarde voor schoon water, droge voeten en voldoende water. Als een bron van schoonheid, gezondheid en verbondenheid. Als een fundament onder de watertransitie die we samen doormaken.

We weten dat het niet altijd makkelijk is. Meer ruimte voor natuur betekent soms: anders werken, anders denken, anders beheren. Dat vraagt om aanpassing, om lef, om geduld. Maar we weten ook: we kunnen dit. Want we zijn vindingrijk. We zijn verbonden. En we geloven in wat we samen kunnen bereiken.

Met dit actieplan bouwen we aan een blauwgroen netwerk dat soorten verbindt en mensen verbindt. We maken ruimte voor icoonsoorten die symbool staan voor de rijkdom van ons gebied. We meten, leren en verbeteren. We maken biodiversiteit zichtbaar in het landschap én in ons dagelijks werk. En we doen dat samen — als één Dommel.

Laten we dit plan gebruiken als kompas. Laten we het verhaal van biodiversiteit vertellen als een verhaal van hoop, van trots, van toekomst. Want als we ergens in geloven, dan kunnen we het samen waarmaken.

Wij zijn de Dommel. En we zijn klaar om te bloeien.

1. Biodiversiteit als fundament voor robuust waterbeheer

Biodiversiteit verweven met onze kerntaken

Bij Waterschap De Dommel werken we dagelijks aan schoon en voldoende water, droge voeten en een robuust watersysteem. Deze kerntaken – van afvalwaterzuivering en het beheer van duizenden kilometers beken en sloten tot het herstel van beekdalen en het verbinden van natuurgebieden – zijn onlosmakelijk verbonden met het versterken van biodiversiteit. Biodiversiteit is geen bijzaak, maar een essentiële bouwsteen voor het realiseren van onze maatschappelijke opgaven.

We zijn trots op wat we samen met partners, inwoners en collega's al bereikt hebben. Door beekherstel, aanleg van natuurvriendelijke oevers en ecologisch maaibeheer verbeteren we leefgebieden voor bijzondere soorten als kwabaal, beekrombout en grote gele kwikstaart, maar ook algemene soorten profiteren van ons werk. Onze rioolwaterzuiveringsinstallaties leveren steeds schoner water terug aan het systeem, een basisvoorwaarde voor flora en fauna. Daarnaast investeren we in robuuste landschappen via ecologische verbindingszones, groenblauwe randen en innovatieve oplossingen voor waterberging en klimaatadaptatie.

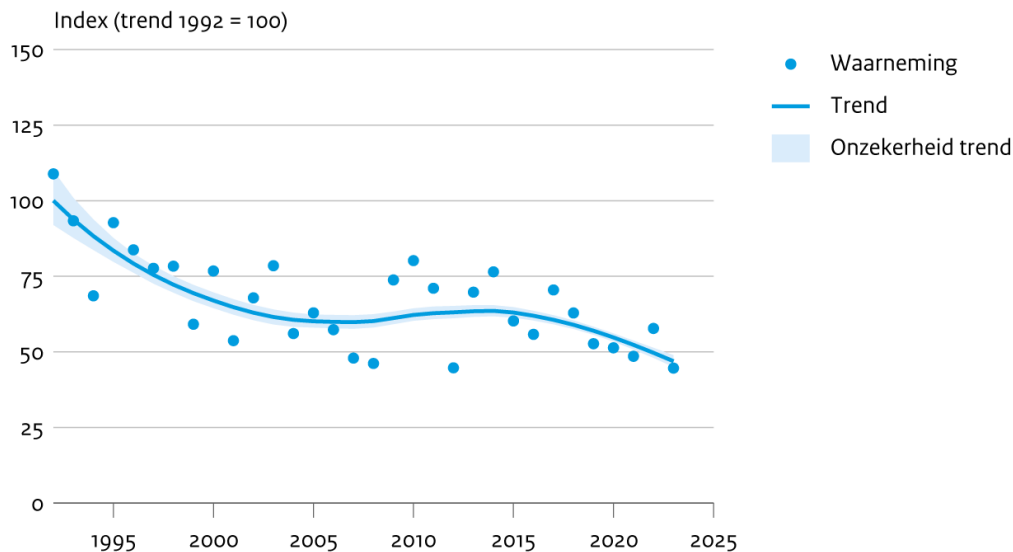
Deze inzet is zichtbaar in het veld én in onze organisatie. Tegelijkertijd beseffen we dat herstel met name in het landelijk en stedelijk gebied achterblijft en dat de uitdagingen groot zijn. Met dit actieplan zetten we een extra stap: we bouwen voort op wat er is, benutten nieuwe kansen en versterken onze rol als aanjager van biodiversiteitsherstel. Samen werken we aan een toekomstbestendig watersysteem dat niet alleen zorgt voor waterveiligheid en kwaliteit, maar ook bijdraagt aan een gezonde, soortenrijke leefomgeving voor mens en natuur.

Feiten en trends: biodiversiteit onder druk

De biodiversiteit in Nederland staat onder grote druk. Sinds 1990 is de gemiddelde populatiegrootte van inheemse soorten in ons land met 13% afgenomen, met name op het land. In zoetwatergebieden is recent herstel zichtbaar, maar dat is broos en ongelijk verdeeld.

Wereldwijd is de situatie nog zorgwekkender: volgens de Living Planet Index van het Wereld Natuur Fonds is de gemiddelde populatiegrootte van gewervelde dieren sinds 1970 met bijna 70% gedaald. Deze cijfers zijn niet abstract — ze raken direct aan de kwaliteit van onze leefomgeving, onze voedselvoorziening, en de veerkracht van ecosystemen waar ook het waterbeheer op steunt.

Populatietrend dagvlinders

Figuur 1: historische trend dagvlinders in Nederland (Bron: NEM (Vlinderstichting, CBS).

Zonder biodiversiteit geen veerkrachtig watersysteem.

Voor Waterschap De Dommel is biodiversiteit geen losstaand thema, maar een ecologische basisvoorwaarde voor het realiseren van onze kerntaken. Een soortenrijke natuur draagt bij aan natuurlijke waterzuivering, waterberging, erosiebestrijding en klimaatadaptatie. Biodiversiteit maakt het watersysteem veerkrachtiger tegen droogte, piekbuien en vervuiling. Anders gezegd: zonder biodiversiteit geen robuust watersysteem.

“Voor Waterschap De Dommel is biodiversiteit geen losstaand thema, maar een ecologische basisvoorwaarde voor het realiseren van onze kerntaken.”

De samenhang tussen water, bodem, lucht en levende natuur is onlosmakelijk. Libellen, kokerjuffers en haften leven als larve in het water, maar hebben oeverplanten nodig om te verpoppen. Rietzangers die hier broeden, overwinteren in de Sahel en zijn afhankelijk van een rijk insectenaanbod. De paling legt duizenden kilometers af tussen de Sargassozee en onze beken en is afhankelijk van goede verbindingen. Biodiversiteit stopt niet bij de waterkant — het is een netwerk dat gebieden en landsgrenzen overstijgt en waarin wij als waterschap een schakel zijn.

Kwetsbaar maar kansrijk: samen het tij keren

Ondanks jarenlange inspanningen is de biodiversiteit in het beheergebied van Waterschap De Dommel nog steeds kwetsbaar. Monitoring laat zien dat leefgebieden versnipperd zijn, soorten verdwijnen en de ecologische kwaliteit van watergangen onder druk staat. Op veel plaatsen in Noord-Brabant is sprake van natuurarmoede: de natuur voldoet daar niet aan de Basiskwaliteit Natuur, die geldt als ondergrens voor natuurkwaliteit in agrarisch en stedelijk gebied. De huidige inzet is waardevol, maar nog onvoldoende om het tij te keren. De opgaven uit de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Omgevingswet (Wet natuurbescherming) en de Europese Natuurherstelwet vragen om een structurele en gebiedsgerichte aanpak.

Tegelijkertijd biedt deze urgentie ook een kans. Biodiversiteitsherstel is niet alleen noodzakelijk, maar ook haalbaar — mits we het integraal aanpakken, samen met partners, en verankeren in ons dagelijks werk. Dat is precies wat dit actieplan beoogt.

Samen in actie: van Deltaplan tot Basiskwaliteit Natuur

De maatschappelijke roep om natuurherstel klinkt steeds luider. Inwoners, agrariërs, natuurorganisaties en overheden zoeken naar manieren om bij te dragen aan een gezonde leefomgeving. Biodiversiteit is daarbij een verbindend thema. Het sluit aan bij de doelen van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de Basiskwaliteit Natuur, de Omgevingswet en het programma Aanpak Landelijk Gebied. Ook de provincie Noord-Brabant en gemeenten in ons beheergebied zetten in op natuurinclusieve ontwikkeling.

Voor waterschappen betekent dit een dubbele opdracht: voldoen aan wettelijke verplichtingen én invulling geven aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid. Zoals verwoord in het position paper van de Unie van Waterschappen:

“Waterschappen hebben een unieke positie én een verantwoordelijkheid om biodiversiteit te versterken”.

Uitvoerbaar aanpak met ruimte voor ambitie

De urgentie is groot, maar het perspectief is hoopvol. We beschikken over een fijnmazig netwerk van watergangen, oevers, keringen en terreinen — blauwgroene aders die het landschap verbinden. We hebben ervaring met ecologisch beheer, gebiedssamenwerking en monitoring. En we zien dat er energie is in de samenleving om samen te werken aan herstel.

Met dit actieplan zetten we de volgende stap. We kiezen voor een aanpak die uitvoerbaar is en ruimte biedt voor aanvullende ambitie. We bouwen voort op wat er al is, leren van ervaringen, en sturen bij waar nodig. Want biodiversiteit is niet alleen een opgave — het is ook een kans. Een kans om samen te werken aan een veerkrachtige leefomgeving, voor nu en voor de generaties na ons.

2. Visie, ambitie en identiteit

Een toekomstbestendige leefomgeving begint bij biodiversiteit

Waterschap De Dommel werkt aan een toekomstbestendige leefomgeving. Dat is een leefomgeving waarin water, bodem, natuur en mens in balans zijn. Biodiversiteit vormt daarin een onmisbare bouwsteen. Zonder een rijk en veerkrachtig ecosysteem is er geen robuust watersysteem. En zonder robuust watersysteem geen schoon water, geen bescherming tegen droogte of wateroverlast, en geen gezonde leefomgeving voor mens en natuur.

Onze visie is helder: biodiversiteit is geen bijzaak, maar een kernvoorwaarde voor duurzaam waterbeheer. Het versterken van biodiversiteit is daarmee een integraal onderdeel van onze kerntaken.

Ambitie: biodiversiteit als leidend principe

Onze ambitie is om biodiversiteit structureel te verankeren in ons denken en doen. Dat betekent:

- dat we biodiversiteit beschouwen als een voorwaarde voor duurzaam waterbeheer;

- dat we waar mogelijk ons watersysteem en assets inzetten om bij te dragen aan een ecologisch robuust landschap, zonder dat dit leidt tot onoverkomelijke moeilijkheden voor het uitvoeren van kerntaken;
- dat we biodiversiteit verder verbinden met andere opgaven zoals klimaatadaptatie, waterkwaliteit, circulaire economie en gebiedsontwikkeling;
- dat we samen met partners, inwoners en ondernemers werken aan herstel en versterking van de basiskwaliteit natuur.

We sluiten hiermee aan bij de landelijke beweging richting **natuurinclusief waterbeheer**, zoals verwoord in de *position paper* van de Unie van Waterschappen.

Maatschappelijke baten van biodiversiteit

Biodiversiteit levert niet alleen ecologische winst op, maar genereert ook tastbare maatschappelijke baten die bijdragen aan onze kerntaken én aan bredere publieke doelen. Denk aan natuurlijke waterzuivering (lagere zuiveringskosten), CO₂-opslag (klimaatmitigatie), waterberging (bescherming tegen piekbuien), bestuiving (ondersteuning van landbouwproductie) en verkoeling in stedelijk gebied (vermindering van hittestress). Deze ecosysteemdiensten versterken de kwaliteit van onze leefomgeving en maken zichtbaar dat investeren in biodiversiteit ook investeren is in gezondheid, veiligheid en toekomstbestendigheid. Door deze baten expliciet te benoemen, kunnen we biodiversiteit steviger positioneren in bestuurlijke keuzes en in de samenwerking met partners.

Identiteit: verbonden met het landschap en de mensen

Het beheergebied van Waterschap De Dommel is uniek. Het strekt zich uit over een mozaïek van beekdalen, hoge zandruggen, landbouwgronden, natuurgebieden en stedelijke kernen. Deze verwevenheid van functies is geen belemmering, maar juist een kans. Hier kunnen we laten zien hoe waterbeheer, natuur, landbouw en verstedelijking elkaar kunnen versterken.

We voelen ons verbonden met dit landschap en met de mensen die er wonen en werken. Biodiversiteit is niet alleen een ecologisch begrip, maar ook een sociaal en cultureel ankerpunt. Het draagt bij aan de identiteit van het gebied, aan de belevingswaarde van water, en aan het gevoel van trots en eigenaarschap bij inwoners.

Daarom kiezen we ervoor om biodiversiteit zichtbaar te maken. In het landschap, in onze communicatie, en in de manier waarop we samenwerken. We bouwen voort op eerdere initiatieven zoals het actieplan uit 2009, waarin al werd gepleit voor het inzetten van ambassadeursoorten zoals de Beekrombout als symbool voor een gezond beekdal.

“Biodiversiteit is niet alleen een ecologisch begrip, maar ook een sociaal en cultureel ankerpunt.”

Leidende principes: condities verbeteren, monitoren, leren

Onze aanpak is gebaseerd op vier leidende principes:

- **Conditie verbeteren:** We richten ons op het creëren en behouden van de juiste condities als fundament voor biodiversiteit (basiskwaliteit vóór natuur). Door deze basisvoorwaarden te optimaliseren, ontstaat ruimte voor soorten om zich te vestigen, te ontwikkelen en te verspreiden (basiskwaliteit ván natuur). Zie figuur 2.
- **Balans:** Bij maatregelen voor biodiversiteit zorgen we voor een goede balans met onze primaire taken. Dat betekent dat ingrepen niet mogen leiden tot onoverkomelijke belemmeringen voor het beheer en onderhoud van watergangen of voor noodzakelijke werkzaamheden op onze zuiveringen. We zoeken steeds naar oplossingen die biodiversiteit versterken én onze kerntaken ondersteunen.
- **Monitoren en evalueren:** We meten wat we doen. Via het STOWA-raamwerk en andere monitoringssystemen volgen we de ontwikkeling van soorten, habitats en ecologische kwaliteit. Zo kunnen we leren van wat werkt en gericht bijsturen waar nodig.

- **Leren en samenwerken:** Biodiversiteitsherstel is een leerproces. We werken adaptief, in dialoog met onze partners, en staan open voor nieuwe inzichten en initiatieven. We stimuleren innovatie, kennisdeling en participatie.

Figuur 2: uit het kennisdocument basiskwaliteit natuur: maatregelen voor ecologisch herstel (bron: Martens S. en H. ten Holt, 2020)

3. Beleidskaders en positionering

Verbonden met onze koers

Biodiversiteit is bij Waterschap De Dommel geen opzichzelfstaand thema. Het is verweven met onze dagelijkse praktijk en ingebed in bestaand beleid. Dit actieplan sluit aan op de koers die we al eerder hebben ingezet en versterkt deze.

We bouwen voort op het Waterbeheerprogramma 2022–2027 (WBP5) en het bestuursprogramma 2023–2027. In beide documenten is biodiversiteit niet alleen een ambitie, maar een noodzakelijke voorwaarde voor een toekomstbestendige leefomgeving. Denk aan het versterken van natuurlijke sponswerking in het landschap, het verbeteren van waterkwaliteit en het verbinden van natuur met andere opgaven zoals klimaatadaptatie, circulaire economie en gebiedsontwikkeling.

In het WBP5 wordt biodiversiteit expliciet genoemd als bouwsteen van een robuust watersysteem. Het programma benadrukt dat soortenrijkdom niet alleen ecologisch waardevol is, maar ook bijdraagt aan onze kerntaken: van waterzuivering tot het tegengaan van verdroging. Ook de energietransitie komt in beeld: door natuurlijke processen in te zetten voor waterzuivering en hergebruik van reststromen zoals maaisel of effluent, dragen we bij aan een circulair en energie-efficiënt systeem.

Het bestuursprogramma “*Water voor nu en later*” gaat nog een stap verder. Hierin wordt biodiversiteit gekoppeld aan de bredere watertransitie. Het programma roept op tot actie: biodiversiteit moet zichtbaar worden in beleid én in het veld. Bijvoorbeeld door natuurinclusieve maatregelen standaard mee te nemen in gebiedsprocessen, en door biodiversiteit als criterium op te nemen in aanbestedingen en projectplannen.

“Biodiversiteitsherstel is niet alleen een ambitie, maar een noodzakelijke voorwaarde voor een toekomstbestendige leefomgeving.”

Samen optrekken in een landelijke beweging

Waterschap De Dommel is partner van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Daarmee zijn we onderdeel van een landelijke beweging waarin overheden, boeren, natuurorganisaties en burgers samenwerken aan herstel van de basiskwaliteit natuur. De principes van het Deltaplan — gebiedsgericht werken, herstel van ecosystemen en het benutten van meekoppelkansen — vormen ook de ruggengraat van dit actieplan.

Een voorbeeld: in het kader van het Deltaplan werken we samen met agrariërs aan de aanleg van bloemrijke bufferstroken langs watergangen. Deze stroken dragen bij aan waterkwaliteit én bieden leefruimte aan insecten en vogels. Zulke maatregelen laten zien hoe biodiversiteit en waterbeheer elkaar versterken.

Juridisch kader

Naast ambitie en samenwerking is er ook een stevig juridisch fundament. De Kaderrichtlijn Water (KRW), de Omgevingswet en de Europese Natuurherstelwet verplichten ons om ecosystemen te herstellen en de ecologische kwaliteit van waterlichamen te verbeteren. De nieuwe gedragscode soortenbescherming van de Unie van Waterschappen helpt ons daarbij. Deze gedragscode maakt het mogelijk om ‘vergunningvrij’ te werken, mits we aantoonbaar zorgvuldig omgaan met flora en fauna.

Aanvullende inzet op bestaande trajecten

Hoewel biodiversiteit is verankerd in onze bestaande programma's en kerntaken, is met dit actieplan bewust gekozen voor **aanvullende inzet**. Het maatregelenprogramma richt zich op acties die verder gaan dan de reguliere uitvoering van bijvoorbeeld het KRW-maatregelenprogramma, de NNB-opgaven en de implementatie van de gedragscode bestendig beheer en onderhoud. Deze trajecten blijven van groot belang en worden meegenomen in de integrale evaluatie van onze biodiversiteitsinspanningen, maar maken geen onderdeel uit van het maatregelenpakket in dit plan. Zo houden we het pakket overzichtelijk, uitvoerbaar en aanvullend van karakter.

4. Van visie naar uitvoering: hoe we het aanpakken

STOWA-raamwerk als fundament

Voor dit actieplan is het Raamwerk Biodiversiteit voor waterschappen 2.0 (STOWA) als basis gebruikt. Dit raamwerk vertaalt biodiversiteitsbeleid naar drie sporen: het verankeren van biodiversiteit in beleid, het uitvoeren van maatregelen en het monitoren van effecten. Voor elk spoor zijn kritische prestatie-indicatoren (KPI's) vastgesteld, gekoppeld aan zeven thema's die aansluiten bij de werkvelden van het waterschap (zie Tabel 1). Daarnaast bevat het raamwerk voorstellen voor drempel- en streefwaarden voor deze indicatoren. Een volledig overzicht van KPI's en bijbehorende waarden is opgenomen in Bijlage 1.

Tabel 1: Overzicht KPI systematiek Raamwerk Biodiversiteit voor Waterschappen.

Thema	Beleid	Maatregelen	Effecten
A. Versterken Aquatische Biodiversiteit	kpi A1	kpi A2	kpi A3
B. Realisatie Blauwgroen Netwerk	kpi B1	kpi B2	kpi B3
C. Versterken terrestrische biodiversiteit	kpi C1	kpi C2	kpi C3
D. Natuurinclusief beheer en onderhoud	kpi D1	kpi D2	kpi D3
E. Natuurinclusief Medegebruik	kpi E1	kpi E2	kpi E3
F. Natuurinclusief bouwen	kpi F1	kpi F2	kpi F3
G. Beheersen van invasieve exoten	kpi G1	kpi G2	kpi G3

We hanteren het uitgangspunt dat het behalen van de drempelwaarden betekent dat de minimale inzet voor biodiversiteit is bereikt. Het realiseren van alle streefwaarden zien we als het maximaal haalbare binnen onze invloedssfeer. Het raamwerk sluit goed aan bij onze werkwijze: gebiedsgericht, adaptief en gekoppeld aan bestaande monitoringssystemen zoals die van de Kaderrichtlijn Water (KRW), het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF). Waar nodig hanteren we eigen drempel- en streefwaarden, zodat het maatregelenprogramma optimaal aansluit bij onze specifieke situatie.

Gefaseerde uitvoering

De uitvoering gebeurt in twee fasen. In fase één gaan we aan de slag met de eerste maatregelen én met de voorbereidingen die nodig zijn om in fase twee effectief op te schalen.

Fase 1 (2026 - 2027): Startfase

In deze fase zetten we de eerste stappen richting versterking van biodiversiteit. We benutten kansen en voeren maatregelen uit waar dat mogelijk is binnen lopende initiatieven en bestaande budgetten, en starten met het realiseren van zichtbare resultaten. Tegelijkertijd werken we aan de noodzakelijke voorbereidingen: het vaststellen van de nul-situatie, het verder uitwerken van maatregelen en het inrichten van de organisatie en processen. Vanaf 2027 is er extra capaciteit beschikbaar om

zowel de uitvoering als de voorbereiding verder te intensiveren. Zo leggen we een stevig fundament én zorgen we dat we vanaf 2028 klaar zijn voor een bredere uitrol.

Fase 2 (2028–2032): Opschaling

Vanaf 2028 voeren we, afhankelijk van het gekozen ambitieniveau, één van de drie scenario's uit. In deze fase wordt de uitvoering opgeschaald, met meer middelen en capaciteit. Elk scenario kent zijn eigen inzet en doelen richting het behalen van de doelen uit het raamwerk biodiversiteit voor waterschappen (bijlage 1). De focus ligt op het realiseren van maximale impact in de periode 2028–2032. Alle scenario's hebben betrekking op de periode 2028–2032.

1. Basis

- **Inzet:** Het minimum dat nodig is om stappen richting de doelen te zetten, primair door het benutten van koppelkansen.
- **Doel:** Substantiële voortgang richting het behalen van de drempelwaarden uit het raamwerk biodiversiteit in 2032.

2. Basis Plus

- **Inzet:** Gerichte opschaling op prioritaire thema's, met aanvullend budget en capaciteit.
- **Doel:** Structurele voortgang en versnelling op onderdelen met het grootste effect. Drempelwaarden worden gehaald in en op diverse onderdelen wordt richting streefwaarden gewerkt in 2032.

3. Robuust

- **Inzet:** Een significante impuls voor biodiversiteitsherstel, met substantieel extra middelen en capaciteit.
- **Doel:** Brede versnelling en maximale impact waardoor we een voorbeeldfunctie vervullen in de sector. Alle drempelwaarden worden gehaald en op zoveel mogelijk indicatoren realisatie streefwaarden in 2032.

Scenario	KPI drempel	KPI streef	inzet	biodiversiteit
Basis	+/-	-	+	+
Basis plus	++	+	++	++
Robuust	+++	++	+++	+++

Beheersen van risico's

Biodiversiteitsmaatregelen mogen niet leiden tot onoverkomelijke belemmeringen voor onze kerntaken.

Voor alle maatregelen die we nemen, hanteren we altijd de volgende vijf principes gezamenlijk:

1. **Risicoanalyse** – voor elke maatregel beoordelen we vooraf de effecten op beschermde soorten en mogelijke gevolgen voor beheer, onderhoud en projecten.
2. **Afstemming met betrokkenen** – maatregelen worden afgestemd met veldcollega's, adviseurs en goedgekeurd door verantwoordelijke managers, op basis van de risicoanalyse.
3. **Passende maatregelen** – we kiezen voor maatregelen die biodiversiteit bevorderen zonder grote risico's voor kerntaken, zoals bijvoorbeeld groene daken op zuiveringsterreinen.
4. **Start klein** – voer maatregelen eerst kleinschalig uit en monitor effecten voordat grootschalige uitrol plaatsvindt.
5. **Zorgvuldige monitoring en bijsturing** – volg effecten nauwkeurig om te bepalen welke maatregelen effectief zijn – dus toename biodiversiteit – en acceptabele risico's hebben; stuur bij wanneer nodig.

Deze vijf principes vormen samen het vaste kader voor alle maatregelen in dit actieplan.

5. Maatregelenprogramma 2026–2032

Van ambitie naar actie

Het maatregelenprogramma vertaalt onze ambities naar concrete acties. Maatregelen zijn onderverdeeld in thema's:

- A. Aquatische biodiversiteit
- B. Blauwgroen netwerk
- C. Biodiversiteit op eigen assets
- D. Beleving en betrokkenheid
- E. Kennis en handelingsperspectief

In dit hoofdstuk presenteren we per thema de voorgenomen maatregelen, uitgesplitst naar fasen en ambitieniveau. Daarbij geven we tevens inzicht in de verwachte resultaten, benodigde capaciteit en kosten.

Thema A: Versterken van de aquatische biodiversiteit

Onze wateren zijn de levensaders van het landschap. In onze beken, sloten en plassen leeft een rijkdom aan soorten — van libellen en kokerjuffers tot vissen en waterplanten. Maar die rijkdom staat onder druk. Verdroging, vervuiling en versnippering hebben geleid tot een afname van soorten en een verarming van het ecosysteem. Tegelijkertijd weten we dat een soortenrijk watersysteem veerkrachtiger is: het zuivert water, buffert piekbuien en biedt leefruimte aan tal van organismen.

In dit cluster zetten we in op het verbeteren van de ecologische condities in en langs het water. We bouwen voort op bestaande KRW-maatregelen en monitoring, maar voegen daar gerichte acties aan toe ter versterking van de aquatische biodiversiteit, ook in niet KRW-wateren.

Doelstelling

Het verbeteren van de leefomstandigheden voor aquatische soorten door het verbeteren van waterkwaliteit, hydrologie en het versterken van natuurlijke structuren. Voorbeelden zijn de aanleg van helofytenfilters, het aanbrengen van oeverbegroeiing (beschaduwing) en dood hout en de omvorming van watergangen met een traditioneel profiel tot een accoladeprofiel met natuurvriendelijke oevers.

Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk

Dit thema is gekoppeld aan de volgende indicatoren (kpi's) uit het STOWA raamwerk biodiversiteit voor waterschappen (zie bijlage 1).

A – Herstel gebiedseigen aquatische biodiversiteit

D – Ecologisch beheer en onderhoud

Maatregelen en resultaten

In onderstaande tabel is per uitvoeringsfase en ambitieniveau een overzicht gegeven van de maatregelen en resultaten. In hoofdstuk 7 en bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de investeringen in de vorm van jaarlijkse uitvoeringskosten en capaciteit.

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat
1		Analyse uitvoeren van doelsoorten, hotspots en refugia en deze koppelen aan concrete maatregelen + Maatregelen uitwerken en afstemmen met partners, zodat er een uitvoerbaar plan ligt voor fase 2.	Een plan voor uitvoering van maatregelen die de condities voor aquatische doelsoorten verbeteren, inclusief prioritaire locaties en maatregelpakketten.
	Basis	Uitvoeren van maatregelen gericht op het verbeteren van condities voor doelsoorten, zoveel mogelijk binnen lopende initiatieven en met inzet van bestaande subsidies en regelingen.	Conditie voor watergebonden soorten verbeterd, bijvoorbeeld door aanleg van natuurvriendelijke oevers (X km), inbrengen van dood hout op X locaties, aanleg van X poelen en inrichting van X helofytenfilters.
2	Basis plus	Basis, aangevuld met extra maatregelen om de condities voor doelsoorten verder te verbeteren.	Verbeterde condities voor watergebonden soorten, met een grotere omvang van gerealiseerde maatregelen (meer kilometers NVO, extra locaties met dood hout, meer poelen en helofytenfilters).
	Robuust	Basis, aangevuld met een uitgebreid pakket aanvullende maatregelen en extra inzet op innovatieve oplossingen.	Maximale verbetering van condities voor watergebonden soorten, inclusief een substantiële uitbreiding van NVO, poelen, dood hout en helofytenfilters, waardoor het effect op biodiversiteit significant toeneemt.

Relatie met de gedragscode en ecologisch beheer

De recente implementatie van de gedragscode soortenbescherming voor waterschappen is een belangrijke ontwikkeling die nauw raakt aan dit thema. Hoewel de gedragscode niet is opgenomen in het maatregelenpakket van dit actieplan — omdat het een wettelijke verplichting betreft die reeds via een apart spoor wordt geïmplementeerd — vormt zij wel een belangrijke randvoorwaarde voor ecologisch beheer. De invoering ervan vraagt om aanzienlijke inspanning en draagt bij aan een zorgvuldige omgang met biodiversiteit in onze dagelijkse praktijk.

De raakvlakken zijn groot: ecologisch maaibeheer is een belangrijk onderdeel van zowel de gedragscode als van dit actieplan. Het STOWA-raamwerk hanteert een bredere definitie van ecologisch beheer, waarbij wordt gewerkt volgens (de principes van) een kleurkeur Blauw en Groen. Op dit moment vormt het werken met deze keurmerken nog geen onderdeel van onze aanpak. Dit kan in de toekomst – als meer bekend is over de impact en effecten van de gedragscode – een vervolgstap zijn.

Thema B: Bouwen van een robuust blauwgroen netwerk

Het stroomgebied van de Dommel kent een rijkdom aan watergangen, keringen, heggen en houtwallen. Samen vormen deze elementen een blauwgroen netwerk dat van grote waarde is voor biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaatadaptatie. Door verstedelijking en versnippering zijn veel verbindingen echter verdwenen, waardoor soorten zich moeilijk kunnen verplaatsen en ecosystemen hun veerkracht verliezen. Het versterken van de groenblauwe dooradering is daarom essentieel. Het biedt ruimte voor soortenuitwisseling, vergroot de landschapskwaliteit en draagt bij aan een klimaatbestendig gebied. Het waterschap speelt hierin een sleutelrol, omdat watergangen en keringen de ruggengraat van dit netwerk vormen.

Doelstelling

Met het actieplan werken we aan een robuust blauwgroen netwerk waarin water, natuur en mens weer verbonden zijn. We richten ons op het herstellen van ecologische verbindingen en het verbeteren van de kwaliteit van bestaande landschapselementen. Dit doen we door keringen om te vormen tot kruidenrijke keringen, bomen langs watergangen te planten en samen met gemeenten en particulieren nieuwe elementen zoals hagen en houtwallen toe te voegen. Waar verschillende eigendommen elkaar raken, zoeken we naar gezamenlijke beheerafspraken, zodat losse schakels samen een sterk geheel vormen. Zo ontstaat stap voor stap een samenhangend landschap dat biodiversiteit versterkt, klimaatadaptatie ondersteunt en de beleving van het gebied verrijkt.

Met deze inzet sluiten we ook aan bij de Brabantse Bossenstrategie van de provincie Noord-Brabant, door waar mogelijk met onze maatregelen bij te dragen aan de versterking van bos en het realiseren van samenhangende blauwgroene netwerken.

Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk

Dit thema is gekoppeld aan de volgende indicatoren (kpi's) uit het STOWA raamwerk biodiversiteit voor waterschappen (zie bijlage 1).

B – Versterken van blauwe en groene landschapselementen en verbindingen

C – Versterken van terrestrische biodiversiteit

D – Ecologisch beheer en onderhoud

Maatregelen en resultaten

In onderstaande tabel is per uitvoeringsfase en ambitieniveau een overzicht gegeven van de maatregelen en resultaten. In hoofdstuk 7 en bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de investeringen in de vorm van jaarlijkse uitvoeringskosten en capaciteit.

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat
1		Actualiseren, aanvullen en actief promoten van de kanskaart en de handleiding voor het blauwgroen netwerk	Een actuele kanskaart die duidelijk maakt waar het blauwgroene netwerk kan worden versterkt.
		Identificeren van strategische partners en het aangaan van samenwerkingen, inclusief het uitwerken van concrete mogelijkheden voor realisatie van verbindingen.	Samenwerkingen met gemeenten en grondeigenaren tot stand gebracht en concrete plannen voor verbindingen uitgewerkt.
	Basis	Kansrijke samenwerkingen benut en maatregelen uitgevoerd binnen beschikbare budgetten en lopende projecten.	Kansrijke samenwerkingen aangegaan en maatregelen uitgevoerd binnen bestaande initiatieven en budgetten.
2	Basis plus	Basisactiviteiten, aangevuld met (co-)financiering en realisatie van enkele extra verbindingen of landschapselementen.	Naast de basisinspanningen zijn extra groene en blauwe verbindingen gerealiseerd en versterkt door samenwerking en (co-)financiering.
	Robuust	Basisactiviteiten, aangevuld met (co-)financiering en realisatie van meerdere extra verbindingen en landschapselementen.	Een substantiële uitbreiding van het blauwgroene netwerk door meerdere nieuwe verbindingen en elementen, met maximale inzet op samenwerking en cofinanciering.

Thema C – Versterken van de biodiversiteit op eigen assets

Onze eigen assets — van zuiveringsterreinen, gemalen tot gebouwen — bieden volop kansen om biodiversiteit zichtbaar te maken. In dit cluster kijken we hoe we deze plekken slimmer en groener kunnen inrichten, zonder dat dit beperkingen oplevert voor hun primaire functie.

We zetten in op maatregelen die biodiversiteit versterken én passen binnen onze dagelijkse praktijk. Denk aan bloemrijke randen, groene parkeerplaatsen en het benutten van daken en gevels voor natuurontwikkeling. Ook kijken we hoe we onze gebouwen en terreinen kunnen laten bijdragen aan klimaatadaptatie, bijvoorbeeld met schaduwrijke zones en groene daken.

In het bijzonder op zuiveringsterreinen is het belangrijk dat maatregelen voor biodiversiteit de reguliere bedrijfsvoering niet in de weg zitten. Daarom houden we daar bij de uitvoering nadrukkelijk rekening mee. We zoeken naar oplossingen die elkaar versterken: biodiversiteit waar het kan, zonder concessies aan veiligheid, toegankelijkheid of continuïteit van onze processen.

Doelstelling

Het bevorderen van natuurinclusieve inrichting en beheer van eigen terreinen, gebouwen en projecten. Voorbeelden zijn groene daken en gevels, bloemrijke randen, keverbanken en extensief maaibeheer op bedrijfsterreinen. Ook onderzoeken we de mogelijkheden van bijzondere regelingen zoals de ‘regeling tijdelijke natuur’.

Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk

Dit thema is gekoppeld aan de volgende indicatoren (kpi's) uit het STOWA raamwerk biodiversiteit voor waterschappen (zie bijlage 1).

F – Natuurinclusief bouwen en beheren

D – Ecologisch beheer en onderhoud

C – Versterken terrestrische biodiversiteit

Maatregelen en resultaten

In onderstaande tabel is per uitvoeringsfase en ambitieniveau een overzicht gegeven van de maatregelen en resultaten. In hoofdstuk 7 en bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de investeringen in de vorm van jaarlijkse uitvoeringskosten en capaciteit.

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat
1		Inventariseren van kansrijke maatregelen op eigen assets, inclusief toepassing van de regeling <i>Tijdelijke Natuur</i> .	Een overzicht van mogelijke, laag-risico maatregelen voor eigen assets.
		Uitwerken en voorbereiden van concrete maatregelen op eigen assets, inclusief risicoanalyses en praktische uitvoeringsplannen.	Een uitvoeringsplan met concrete maatregelen die direct toepasbaar zijn op eigen assets.
2	Basis	Bevorderen van natuurinclusieve maatregelen in projectteams en bouwteams, zodat biodiversiteit standaard wordt meegenomen in ontwerp en uitvoering.	Natuurinclusieve maatregelen zijn opgenomen in projectplannen.
		Realisatie van een beperkt aantal maatregelen op eigen assets.	Eerste maatregelen voor biodiversiteit op enkele assets gerealiseerd.
	Basis plus	Basisactiviteiten, aangevuld met uitvoering van aanvullende maatregelen op meerdere locaties.	Maatregelen voor biodiversiteit op meerdere assets gerealiseerd, waardoor de impact zichtbaar toeneemt.
	Robuust	Basisactiviteiten, aangevuld met uitvoering van een groot aantal maatregelen op diverse locaties.	Maatregelen voor biodiversiteit op het merendeel van de assets gerealiseerd, met een duidelijk effect op het versterken van biodiversiteit.

Thema D: Beleving en betrokkenheid

Biodiversiteit leeft, maar het is niet altijd zichtbaar dat wij als waterschap hier actief aan werken. Juist die zichtbaarheid is belangrijk om te laten zien dat we verantwoordelijkheid nemen en om vertrouwen en draagvlak te creëren bij inwoners, agrariërs, scholen en bedrijven. Herstel van biodiversiteit is immers iets wat je samen doet. Door verhalen te delen en mensen te inspireren maken we biodiversiteit beleefbaar en versterken we de betrokkenheid. Daarbij richten we ons ook op de jeugd. Door hen bewust te maken van het belang van biodiversiteit, investeren we in een toekomst waarin betere keuzes worden gemaakt.

Doelstelling

We willen dat biodiversiteit herkenbaar en tastbaar wordt in het landschap én in het verhaal dat we vertellen. Het doel is om bewustzijn en eigenaarschap te vergroten, zodat mensen zich verbonden voelen en actief bijdragen aan herstel. Dit realiseren we door educatie en samenwerking, door het zichtbaar maken van iconsoorten en door het ondersteunen van initiatieven vanuit de samenleving. Door te kijken naar bereik en betrokkenheid – bijvoorbeeld via scholen, campagnes en lokale acties – houden we zicht op onze voortgang. Zo bouwen we stap voor stap aan een cultuur waarin biodiversiteit vanzelfsprekend onderdeel is van ons handelen.

Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk

Dit thema is overkoepelend en ondersteunend aan alle indicatoren (kpi's) uit het STOWA raamwerk biodiversiteit voor waterschappen (zie bijlage 1).

Maatregelen en resultaten

In onderstaande tabel is per uitvoeringsfase en ambitieniveau een overzicht gegeven van de maatregelen en resultaten. In hoofdstuk 7 en bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de investeringen in de vorm van jaarlijkse uitvoeringskosten en capaciteit.

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat
1		Communicatieplan opstellen, inclusief inzet van iconsoorten	Een helder communicatieplan biodiversiteit gereed
		Strategische themabijeenkomsten organiseren met het partnernetwerk biodiversiteit Brabant	Twee themabijeenkomsten succesvol uitgevoerd, strategische samenwerking versterkt en zichtbaarheid vergroot.
		Nieuwsbrief Biodiversiteit ontwikkelen en verspreiden in samenwerking met partners	Vier nieuwsbrieven uitgebracht en breed verspreid binnen het netwerk.
		Burgerinitiatieven stimuleren via subsidieregeling en samenwerking.	Bijgedragen aan biodiversiteitsmaatregelen bij particulieren en de maatschappelijke zichtbaarheid van onze inzet vergroot.
2	Basis	Communicatieplan uitvoeren met minimale middelen.	Collega's en inwoners geïnspireerd, zichtbaarheid van biodiversiteitsinzet vergroot.
		Strategische themabijeenkomsten voortzetten	Twee bijeenkomsten georganiseerd, strategische samenwerkingen gefaciliteerd en zichtbaarheid vergroot
		Nieuwsbrief Biodiversiteit blijven uitbrengen	Vier nieuwsbrieven per jaar verspreid, informatie gedeeld en betrokkenheid vergroot.
	Basis plus	Burgerinitiatieven blijven stimuleren via subsidieregeling en samenwerking.	Actieve bijdrage geleverd aan biodiversiteitsmaatregelen bij particulieren en zichtbaarheid verder versterkt.
		Basis + extra inzet op zichtbaarheid acties en resultaten actieplan biodiversiteit	idem + een duidelijker en breder zichtbaar effect van onze inzet op biodiversiteit.
	Robuust	Basis + extra inzet op zichtbaarheid én gerichte acties om jongeren en scholen te bereiken.	idem + een sterk vergrote zichtbaarheid en een merkbare toename in betrokkenheid van burgers en jeugd.

Icoonsoorten als herkenbare gezichten van biodiversiteit

Bij Waterschap De Dommel zien we dat bepaalde planten en dieren een krachtig verhaal vertellen over de kwaliteit van onze leefomgeving. Zulke soorten — vaak ‘icoonsoorten’ genoemd — maken biodiversiteit tastbaar en helpen om onze inzet zichtbaar te maken, zowel binnen de organisatie als naar buiten toe.

We hebben al een paar mooie voorbeelden. Zo is de **beekrombout**, een zeldzame libel die alleen voorkomt in schone, stromende beken, al eerder benoemd als symbool voor onze beken. En bij onze zuiveringen is de **grote gele kwikstaart** een opvallende verschijning — een soort die zich thuis voelt bij helder, stromend water en daarmee goed past bij onze waterzuiveringstaken.

De komende periode gaan we opnieuw kijken naar de rol van icoonsoorten. We gaan onderzoeken welke soorten goed passen bij onze opgaven én aanspreken bij inwoners, collega's en partners. Daarbij kijken we naar soorten die:

- kenmerkend zijn voor het Dommelgebied;
- iets vertellen over de kwaliteit van water, bodem of landschap;
- en die mensen raken of nieuwsgierig maken.

Hoewel we nog geen definitieve lijst hebben, zijn er al verschillende soorten die zich opwerpen als natuurlijke ambassadeurs. Denk bijvoorbeeld aan:

Soort	Werkveld	Waarom deze soort?
Beekrombout	Beken en beekherstel	Indicator voor stromend, schoon water met natuurlijke oevers.
Grote gele kwikstaart	RWZI's en zuiveringen	Komt vaak voor bij zuiveringsinstallaties; houdt van helder, stromend water.
Beekprik	Vismigratie en ecologische verbindingen	Kwetsbare soort die profiteert van vispassages en natuurlijke bedding.
Welriekende nachtorchis	Communicatie en beleving	Een zeldzame orchidee die voorkomt in schrale graslanden — spreekt tot de verbeelding.

Deze soorten kunnen een rol spelen in onze communicatie en bewustwording. Ze helpen om biodiversiteit een gezicht te geven, zonder dat we het hele actieplan eraan ophangen. Zo houden we ruimte om later, samen met partners, een definitieve set icoonsoorten te kiezen die past bij onze koers.

Thema E: Kennis en handelingsperspectief

Om biodiversiteit effectief te herstellen, moeten we weten hoe het er nu voor staat: welke soorten aanwezig zijn, hoe populaties zich ontwikkelen en waar knelpunten liggen. Zonder deze kennis kunnen we geen gerichte maatregelen nemen en ook niet verantwoorden wat onze inspanningen opleveren. Het verzamelen van informatie is daarom niet alleen bedoeld om achteraf te evalueren, maar juist ook om vooraf de juiste keuzes te maken. We willen data en inzichten die ons helpen om maatregelen in het veld slim te richten, zodat we op de juiste plek het meeste effect bereiken.

Monitoring en onderzoek zijn belangrijke middelen om die kennis op te bouwen, maar kennisversterking gaat verder dan data alleen. Het vraagt ook om het vergroten van expertise binnen onze organisatie, zodat collega's weten hoe zij biodiversiteit kunnen meenemen in hun werk. Daarom investeren we niet alleen in een goed afgestemd monitoringsprogramma en gericht onderzoek, maar ook in opleiding, bijscholing en praktische handelingsperspectieven voor medewerkers. Zo zorgen we dat kennis niet op papier blijft, maar wordt toegepast in beleid, uitvoering en dagelijks beheer.

We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande meetnetten en data, zoals KRW, NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) en NDFF (Nationale Database Flora en Fauna), en vullen deze alleen aan waar dat noodzakelijk is. We sluiten aan bij het STOWA-raamwerk biodiversiteit om uniformiteit en kwaliteit te waarborgen. De KPI's

uit dit raamwerk gebruiken we niet alleen om onze eigen voortgang te volgen, maar ook om inspanningen landelijk vergelijkbaar te maken. Zo ontstaat een gezamenlijke basis waarmee waterschappen transparant kunnen rapporteren en van elkaar leren. Op deze manier bouwen we aan een lerende organisatie waarin kennis continu wordt benut én gedeeld om biodiversiteit duurzaam te verankeren.

Doelstelling

Het vergroten en verdiepen van kennis over biodiversiteit, zowel door monitoring en onderzoek als door het versterken van expertise bij medewerkers. Zo kunnen we maatregelen gericht inzetten, effecten volgen en transparant verantwoording afleggen. We benutten bestaande meetnetten en data, vullen deze waar nodig aan en vertalen inzichten naar beleid, uitvoering en praktische handelingsperspectieven. Daarmee creëren we een solide basis voor adaptief beheer, landelijke vergelijkbaarheid en aantoonbare resultaten.

Koppeling met indicatoren uit het Raamwerk

Dit thema is overkoepelend en raakt aan alle indicatoren (kpi's) uit het STOWA raamwerk biodiversiteit voor waterschappen (zie bijlage 1).

Maatregelen en resultaten

In onderstaande tabel is per uitvoeringsfase en ambitieniveau een overzicht gegeven van de maatregelen en resultaten. In hoofdstuk 7 en bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van de investeringen in de vorm van jaarlijkse uitvoeringskosten en capaciteit.

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat
1		Opstellen van een monitoringsplan biodiversiteit waarin staat welke informatie nodig is, welke databronnen we benutten en waar en wanneer aanvullend wordt gemonitord.	Een uitgewerkt monitoringsplan dat richting geeft aan dataverzameling en monitoring.
		Dataverzameling en aanvullende monitoring op eigen assets, gronden en wateren t.b.v. nulmeting	Actueel inzicht in de beginsituatie van biodiversiteit binnen het beheergebied van WDD.
		Ontwikkelen van een dashboard biodiversiteit voor inzicht en rapportage.	Een functioneel dashboard dat data toegankelijk maakt voor sturing en verantwoording.
		Inventariseren welke kennis en vaardigheden nodig zijn om biodiversiteit effectief te integreren in beleid, uitvoering en beheer.	Overzicht van kennis- en vaardigheidsbehoeften die nodig zijn om biodiversiteit effectief te integreren in beleid, uitvoering en beheer.
2	Basis	Inventarisatie van biodiversiteit op eigen assets, gronden en wateren op basis van het monitoringsplan.	Actueel inzicht in de toestand van biodiversiteit binnen het beheergebied.
		Ontwikkelen en organiseren van een cursus biodiversiteit voor relevante teams.	Medewerkers beschikken over basiskennis om biodiversiteit mee te nemen in hun werk.
	Basis plus	Basis aangevuld met effectonderzoek naar maatregelen om te bepalen wat werkt en waar bijsturing nodig is.	Actueel inzicht in biodiversiteit én informatie die helpt om maatregelen bij te sturen voor meer effect.
		Basis+ aanvullen met praktijktrainingen ecologisch beheer op locatie.	Medewerkers kunnen biodiversiteitsprincipes toepassen in uitvoering en onderhoud.
	Robuust	Basisaangevuld met uitgebreid effectonderzoek en verdiepende analyses om trends en impact beter te begrijpen.	Actueel inzicht in biodiversiteit, informatie voor bijsturing én een verdiept beeld van de effectiviteit van maatregelen.
		Basis+ aanvullen met praktijktrainingen ecologisch beheer op locatie.	Medewerkers kunnen biodiversiteitsprincipes toepassen in uitvoering en onderhoud.

6. Organisatie, uitvoering en borging

Het realiseren van onze biodiversiteitsambities vraagt om een duidelijke organisatie en stevige borging binnen Waterschap De Dommel. We kiezen voor een aanpak die samenwerking, eigenaarschap en leren centraal stelt, zodat biodiversiteit blijvend aandacht krijgt in ons dagelijks werk.

Coördinatie en opdrachtgeverschap

Een coördinator biodiversiteit geeft dagelijks richting aan de uitvoering, bewaakt de voortgang en verbindt teams en processen. Deze rol is onmisbaar om biodiversiteit stevig te verankeren in onze werkzaamheden en de gekozen koers vast te houden. Omdat het huidige contract van de coördinator loopt tot januari 2027, is het belangrijk dat deze functie structureel wordt geborgd en na die periode wordt voortgezet, zodat continuïteit gegarandeerd blijft.

Op ambtelijk niveau wijzen we een opdrachtgever aan die het mandaat heeft om het actieplan te faciliteren en te bewaken. We zorgen ervoor dat het opdrachtgeverschap stevig is verankerd en voldoende slagkracht biedt.

Thematische uitvoering en samenwerking

De uitvoering van de maatregelen gebeurt via themagroepen per maatregelcluster (A t/m E). In deze groepen werken collega's uit verschillende disciplines samen aan concrete acties. Elke themagroep kiest een trekker die de voortgang bewaakt en het aanspreekpunt vormt voor de coördinator biodiversiteit. Door deze werkwijze stimuleren we eigenaarschap, samenwerking en innovatie.

De trekkers en leden van de themagroepen vormen samen met het kernteam het B-team biodiversiteit. Dit team fungeert als klankbord en verbindt beleid en uitvoering. Jaarlijks blikken we samen terug en vooruit, delen we successen en leerpunten, en versterken we de samenhang in onze aanpak.

Bestuurlijke betrokkenheid en besluitvorming

We betrekken het bestuur actief bij de voortgang van het actieplan. Jaarlijks bespreken we de resultaten uit de reguliere rapportages (BURAP en MARAP) en nemen biodiversiteit als vast agendapunt op in de planning- en controlcyclus. Zo blijft biodiversiteit zichtbaar in strategische en financiële afwegingen.

In 2029 voeren we een inhoudelijke evaluatie uit. Op basis van deze evaluatie kan het bestuur het beleid bijstellen en besluiten over het vervolgtraject. Hiermee houden we het actieplan flexibel en gericht op continue verbetering.

Monitoring en borging

Monitoring en evaluatie zijn vaste onderdelen van onze werkwijze. Elk jaar volgen en rapporteren we de voortgang op beleidsdoelen, uitvoering van maatregelen en ecologische effecten. We maken gebruik van bestaande meetnetten en aanvullende methodieken, en richten ons op de indicatoren uit het STOWA-raamwerk

biodiversiteit. De uitkomsten delen we met het bestuur en gebruiken we om bij te sturen.

Met deze opzet zorgen we ervoor dat biodiversiteit stevig verankerd is in onze organisatie, met heldere rollen, duidelijke besluitvormingsmomenten en volop ruimte om te leren en te verbeteren.

7. Financiën en middelen

Voor de uitvoering van het Actieplan Biodiversiteit zijn aanvullende capaciteit én middelen nodig. In dit hoofdstuk wordt toegelicht welke inzet nodig is om de maatregelen uit te voeren, hoe de kosten en capaciteit zijn opgebouwd, en hoe de budgettering en verantwoording zijn georganiseerd.

Capaciteit en middelen

In de huidige situatie (2025) is 0,5 FTE beschikbaar voor de rol van coördinator biodiversiteit. Deze capaciteit is belegd tot 1 februari 2027. In 2026 wordt gewerkt binnen de bestaande capaciteit en begroting.

Vanaf 2027 zijn structureel 1 FTE en € 100.000,= euro extra geraamd voor coördinatie en uitvoering van de maatregelen in het actieplan. Extra middelen en capaciteit worden vanaf 2027 toegekend, na besluitvorming in de voorjaarsnota (VJN 2027). Vanaf 2028 wordt - afhankelijk van het gekozen scenario - opgeschaald naar:

- Basis: € 100.000,= + 1 FTE
- Basis plus: € 250.000,= + 1,5 FTE per jaar
- Robuust: € 400.000,= + 2 FTE per jaar.

Onderstaande tabel geeft een integraal overzicht van de uitvoeringskosten (in euro's) en gevraagde extra interne capaciteit per maatregelcluster en scenario. Deze cijfers zijn gebaseerd op de meest actuele raming en vormen de basis voor de financiële onderbouwing van het actieplan.

Thema	FASE 1 (2026 - 2027)		FASE 2 (Jaarlijks 2028 - 2032)					
	Uitvoering (euro's)	Capaciteit (uren)	BASIS		BASIS PLUS		ROBUUST	
			Uitvoering (euro's)	Capaciteit (uren)	Uitvoering (euro's)	Capaciteit (uren)	Uitvoering (euro's)	Capaciteit (uren)
A Aquatische biodiversiteit	€ 20.000	144	€ 20.000	144	€ 80.000	360	€ 150.000	432
B Blauwgroen netwerk	€ 20.000	288	€ 20.000	288	€ 80.000	360	€ 130.000	400
C Biodiversiteit op assets	€ 20.000	144	€ 20.000	144	€ 30.000	232	€ 40.000	252
D Beleving en betrokkenheid	€ 15.000	288	€ 15.000	288	€ 20.000	324	€ 30.000	396
E Kennis & handelingsperspectief	€ 25.000	216	€ 25.000	216	€ 40.000	240	€ 50.000	240
Overkoepelende coördinatie		600		600		1000		1642
TOTAAL	€ 100.000	1 FTE	€ 100.000	1 FTE	€ 250.000	1,5 FTE	€ 400.000	2 FTE

Koppeling met maatschappelijke baten

Investeren in biodiversiteit levert niet alleen ecologische winst op, maar draagt ook bij aan maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, waterveiligheid en gezondheid (zie ook hoofdstuk 2). Veel maatregelen genereren ecosysteemdiensten, zoals natuurlijke waterzuivering, CO₂-opslag, waterberging en verkoeling. Door deze baten expliciet te benoemen en te koppelen aan de financiële inzet, wordt biodiversiteit steviger gepositioneerd in bestuurlijke en financiële afwegingen.

Voorbeelden:

- Cluster A (aquatische biodiversiteit) draagt bij aan waterkwaliteit en piekberging.

- Cluster B (blauwgroen netwerk) versterkt landschapskwaliteit en klimaatadaptatie.
- Cluster D (beleving & betrokkenheid) vergroot maatschappelijk draagvlak en stimuleert gezondheid.

Budgettering en verantwoording

De financiële verantwoording van het actieplan vindt plaats via de reguliere P&C-cyclus van het waterschap:

- **Voorjaarsnota:** In de voorjaarsnota 2026 wordt het biodiversiteitsbudget structureel opgenomen in de meerjarenraming (vanaf 2027 beschikbaar).
- **Jaarbegroting:** De inzet per cluster wordt jaarlijks vertaald naar concrete werkpakketten en projectbudgetten.
- **BURAP en MARAP:** Voortgang en besteding worden jaarlijks gerapporteerd in de bestuurs- en managementrapportages.
- **Tussentijdse evaluatie:** In 2029 wordt de doeltreffendheid van de inzet geëvalueerd, inclusief een financiële doorrekening voor de periode na 2032.
- Door biodiversiteit te koppelen aan andere opgaven (zoals KRW, klimaatadaptatie en circulair beheer), ontstaan bovendien kansen voor cofinanciering en integrale inzet van middelen.

Literatuur

CBS (2024). Biodiversiteit in Nederland: trends en indicatoren. Geraadpleegd via: <https://www.cbs.nl>

De Vlinderstichting (2023). Meetnet Vlinders – Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).

Europese Commissie (2024). EU Nature Restoration Law – Verordening betreffende natuurherstel. Geraadpleegd via: <https://environment.ec.europa.eu>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2024). Omgevingswet – toelichting en toepassing.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2023). Kaderrichtlijn Water – nationale implementatie.

NDFF (2024). Nationale Databank Flora en Fauna. Geraadpleegd via: <https://www.ndff.nl>

Naturalis Biodiversity Center et al. (2022). Raamwerk Biodiversiteit – Indicatoren voor biodiversiteitsherstel bij de waterschappen.

RAVON (2024). Handleiding voor het monitoren van amfibieën in Nederland – 5e druk. Stichting RAVON, Nijmegen.

SOVON, RAVON, FLORON, NIOO-KNAW, De Vlinderstichting (diverse jaren). Meetnetten en methodieken voor biodiversiteitsmonitoring.

STOWA (2024). Raamwerk Biodiversiteit 2.0 – Indicatoren voor biodiversiteitsherstel bij de waterschappen. Geraadpleegd via: <https://www.stowa.nl>

Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel (2019). Het-Deltaplan-Biodiversiteitsherstel-samengevat_nationaal 2.

Unie van Waterschappen (2023). Gedragscode-soortenbescherming-Unie-van-Waterschappen 4.pdf. Gedragscode soortenbescherming onder de Omgevingswet.

Unie van Waterschappen (2023). UwW_Positionpaper_Biodiversiteit 3. Position paper biodiversiteit: Waterschappen aan de lat.

Verenigde Naties (1992). Convention on Biological Diversity (Verdrag van Rio). Geraadpleegd via: <https://www.cbd.int>

WWF Nederland (2022). Living Planet Report Nederland. Geraadpleegd via: <https://www.wwf.nl>

Waterschap Brabantse Delta (2025). Monitoringsstrategie en methodieken. Breda: Waterschap Brabantse Delta.

Waterschap De Dommel & Grontmij Nederland B.V. (2009). Actieplan 2009 Biodiversiteit een kans voor Waterschap De Dommel.

Waterschap De Dommel (2021). Waterbeheerprogramma 2022–2027. Boxtel: Waterschap De Dommel.

Bijlagen

Bijlage 1: Kritische Prestatie Indicatoren Raamwerk Biodiversiteit voor Waterschappen

THEMA	ONDER WERP	BELEID Drivers, Responses	MAATREGELEN Drivers, Responses	EFFECT State, Impact
		<i>Focus monitoring op KPI's</i>		<i>Focus monitoring op KPI's over uitvoering maatregelen en randvoorwaarden ('grijze' indicatoren)</i>
				<i>Focus op monitoring van biodiversiteit ('groene' indicatoren)</i>
WAAR MOGELIJK DE NATUUR VERSTERKEN	ONDERWERP A Gebiedseigen ecologische waterkwaliteit	A.1 Indicator 1/1: Ecologische waterkwaliteit opnemen in beleid <i>Drempelwaarde(n):</i> beleid is vastgesteld en maatregelen uitgewerkt om te voldoen aan de KRW. <i>Streefwaarde(n):</i> KRW en doelen voor 'overige wateren' zijn verankerd in ons beleid, en maatregelen en doelen zijn vastgelegd. Wat deze doelen en maatregelen zijn, is maatwerk en wordt per waterschap bepaald.	A.2 Indicator 1/1: Uitvoering van maatregelen om gebiedseigen ecologische waterkwaliteit te realiseren <i>Drempelwaarde(n):</i> Implementatie van KRW-uitvoeringsprogramma. <i>Streefwaarde(n):</i> implementatie van KRW-uitvoeringsprogramma en maatregelen om doelen voor het overige water te halen.	A.3 Indicator 1/3: Ecologische Kwaliteitsratio's (EKR) <i>Drempelwaarde(n):</i> geen achteruitgang van de EKR per waterlichaam ten opzichte van vorige meetronde (3-jaarlijkse cyclus). <i>Streefwaarde(n):</i> behalen van de EKR per waterlichaam eind 2027 zoals vastgelegd SGBP3 (2022-2027), en in de vastgestelde 'Doelen overige wateren'. Indicator 2/3: Biodiversiteit van macrofauna met in acht name van gebiedseigenheid. <i>Drempelwaarde(n):</i> aandeel indicatorsoorten behorende bij een GET/GEP-score van 0.6 (bijlage 3). <i>Streefwaarde(n):</i> aandeel indicatorsoorten volgens referentietoestand (bijlage 3). Indicator 3/3: Biodiversiteit van macrofyten met in acht name van gebiedseigenheid. <i>Drempelwaarde(n):</i> aandeel indicatorsoorten, advieswaarde behorende bij een GET/GEP-score van 0.6 (bijlage 3). <i>Streefwaarde(n):</i> aandeel indicatorsoorten, advieswaarde volgens referentietoestand (bijlage 3).

THEMA	ONDER WERP	BELEID Drivers, Responses	MAATREGELEN Drivers, Responses	EFFECT State, Impact
		<i>Focus monitoring op KPI's</i>		<i>Focus monitoring op KPI's over uitvoering maatregelen en randvoorwaarden ('grijze' indicatoren)</i>
				<i>Focus op monitoring van biodiversiteit ('groene' indicatoren)</i>
WAAR MOGELIJK DE NATUUR VERSTERKEN	ONDERWERP B Realiseren van Blauwgroen Netwerk via samenwerkingen	B.1 Indicator 1/1: Realiseren van Blauwgroen netwerk en mogelijkheid tot verwildering opgenomen in beleid/programma, en geborgde samenwerkingen <i>Drempelwaarde(n):</i> realisatie Blauwgroen netwerk opgenomen in biodiversiteitsbeleid/programma, en geborgde samenwerkingen. <i>Streefwaarde(n):</i> zowel realisatie Blauwgroen netwerk als mogelijkheid tot verwildering opgenomen in biodiversiteitsbeleid/programma, en geborgde samenwerkingen.	B.2 Indicator 1/3: Samenwerkingen aangaan om het Blauwgroene Netwerk te realiseren <i>Drempelwaarde(n):</i> samenwerkingen aangaan met omliggende partijen om het Blauwgroene netwerk vorm te geven. <i>Streefwaarde(n):</i> maatregelen zijn in uitvoering naar aanleiding van aangegane samenwerkingen. Maatregelen zijn maatwerk per gebied/waterschap. Indicator 2/3: Versterken blauwe landschapselementen <i>Drempelwaarde(n):</i> potentiële kansen t.b.v. het Blauwgroen Netwerk met blauwe landschapselementen zijn in beeld. <i>Streefwaarde(n):</i> start gemaakt met realisatie van blauwe landschapselementen t.b.v. Blauwgroen Netwerk. Indicator 3/3: Versterken groene landschapselementen <i>Drempelwaarde(n):</i> potentiële kansen t.b.v. het Blauwgroen Netwerk met groene landschapselementen zijn in beeld. <i>Streefwaarde(n):</i> start gemaakt met realisatie van groene landschapselementen t.b.v. Blauwgroen Netwerk.	B.3 Indicator 1/2: Gewenste verbindingen gerealiseerd <i>Drempelwaarde(n):</i> 50% van gewenste verbindingen gerealiseerd. <i>Streefwaarde(n):</i> 100% van gewenste verbindingen gerealiseerd. Indicator 2/2: Aandeel (% lengte) van oevers natuurvriendelijk ingericht en beheerd. <i>Drempelwaarde(n):</i> 50%, waar natuurvriendelijke inrichting en beheer mogelijk is (links en rechts). <i>Streefwaarde(n):</i> 100%, waar natuurvriendelijke inrichting en beheer mogelijk is (links en rechts). Effectindicatoren voor de kwaliteit van groenblauwe verbindingen is in ontwikkeling door het <u>Aanvalsplan Landschap</u> .
WAAR MOGELIJK DE NATUUR VERSTERKEN	ONDERWERP C Gebiedseigen biodiversiteit op terrestrische waterschaps-domeinen	C.1 Indicator 1/1: Terrestrische biodiversiteit opnemen in beleid <i>Drempelwaarde(n):</i> opname van zowel aquatische als terrestrische biodiversiteit in beleid en het waterbeheerprogramma (WBP). <i>Streefwaarde(n):</i> in beleid is vastgelegd dat het effect van voorgenomen beleid/project op biodiversiteit in de directe omgeving wordt getoetst.	C.2 Indicator 1/2: Vorm grasland waar mogelijk om tot kruidenrijk grasland <i>Drempelwaarde(n):</i> 50% van totaal waar mogelijk om te vormen areaal grasland in eigen beheer. <i>Streefwaarde(n):</i> 100% van totaal waar mogelijk om te vormen areaal grasland in eigen beheer. Indicator 2/2: Pachtcontracten aanpassen <i>Drempelwaarde(n):</i> in 50% van de nieuw uit te geven pachtcontracten én van alle liberale pachtcontracten die worden verlengd wordt specifiek aandacht besteed aan bevordering van biodiversiteit. <i>Streefwaarde(n):</i> in 100% van de nieuw uit te geven pachtcontracten én van alle liberale pachtcontracten wordt specifiek aandacht besteed aan bevordering van biodiversiteit.	C.3 Indicator 1/3: Kruidenrijke graslanden <i>Drempelwaarde(n):</i> Nectarindex ≥ 3 , of een vegetatietype van H2 of hoger <i>Streefwaarde(n):</i> Nectarindex van 5, of een vegetatietype van H3. (Optionele) Indicator 2/3: Oevervegetatie <i>Drempelwaarde(n):</i> Oeverindex ≥ 3 . <i>Streefwaarde(n):</i> Oeverindex van 5. (Optionele) Indicator 3/3: Kwartiertellingen dagvlinders <i>Drempelwaarde(n):</i> Insectenaantal gelijk aan een vergelijkbaar landelijk gemiddelde (gelijke datum en weersomstandigheden). <i>Streefwaarde(n):</i> Insectenaantallen gelijk aan goed ontwikkelde referentiegebieden (gelijke datum en weersomstandigheden).

THEMA	ONDER WERP	BELEID	MAATREGELEN	EFFECT
		Drivers, Responses	Drivers, Responses	State, Impact
		<i>Focus monitoring op KPI's</i>		<i>Focus monitoring op KPI's over uitvoering maatregelen en randvoorwaarden ('grijze' indicatoren)</i>
		<i>Focus op monitoring van biodiversiteit ('groene' indicatoren)</i>		
NEGATIVE IMPACT MITTIGEREN, COMPENSEREN	ONDERWERP D Biodiversiteit opnemem in beheer & onderhoud	D.1 Indicator 1/3: Bovenwettelijke eisen voor biodiversiteit meenemen in aanbestedingen <i>Drempelwaarde(n):</i> In beleid is vastgelegd dat biodiversiteit moet worden meegenomen bij aanbestedingen en werkzaamheden in eigen beheer. <i>Streefwaarde(n):</i> In beleid is opgenomen hoe biodiversiteit wordt verrekend in de EMVI, dan wel vastgelegd wat het extra mag kosten. Indicator 2/3: Opname van beheer gericht op specifieke soorten in beleid. <i>Drempelwaarde(n):</i> - voor 50% (advieswaarde) van de bijzondere en beschermde soorten in wateren, op dijken, en op terreinen is afgewogen welke specifieke (bovenwettelijke) maatregelen nodig zijn, of: - voor 50% (advieswaarde) van de trajecten/terreinen worden maatregelen voor bijzondere en beschermde soorten genomen. <i>Streefwaarde(n):</i> - voor 100% (advieswaarde) van de bijzondere en beschermde soorten in wateren, op dijken, en op terreinen is afgewogen welke specifieke (bovenwettelijke) maatregelen nodig zijn, of: - voor 100% (advieswaarde) van de trajecten/terreinen worden maatregelen voor bijzondere en beschermde soorten genomen. Indicator 3/3: Samenwerkingen met relevante stakeholders. <i>Drempelwaarde(n):</i> Er wordt actief overleg gezocht met de direct belanghebbenden t.a.v. biodiversiteit. Afhankelijk van omstandigheden betreft dit het informeren, stimuleren, communiceren over besluitvorming. <i>Streefwaarde(n):</i> Er wordt actief overleg gezocht en belangen van relevante stakeholders t.a.v. biodiversiteit zijn meegenomen in besluitvorming.	D.2 Indicator 1/2: Gebruik van keurmerk voor beheer van groenstroken <i>Drempelwaarde(n):</i> gebruik werkwijze van Kleurkeur Groen (of een ander keurmerk) in 50% (advieswaarde) van de contracten als basis voor maai-beheer van groenstroken. <i>Streefwaarde(n):</i> gebruik werkwijze van Kleurkeur Groen (of een ander keurmerk) in 100% (advieswaarde) van de contracten als basis voor maai-beheer van groenstroken. Indicator 2/2: Gebruik van keurmerk voor beheer van oevers <i>Drempelwaarde(n):</i> gebruik werkwijze van Kleurkeur Blauw (of een ander keurmerk) in 50% (advieswaarde) van de contracten als basis voor het beheer van oevers. <i>Streefwaarde(n):</i> gebruik werkwijze van Kleurkeur Blauw (of een ander keurmerk) in 100% (advieswaarde) van de contracten als basis voor het beheer van oevers.	D.3 Indicator 1/2: xxx <i>Drempelwaarde(n):</i> beheer door waterschap waar mogelijk werkelijk uitgevoerd volgens richtlijnen keurmerk op 50% (advieswaarde) van oppervlakte of lengte van betreffend areaal. <i>Streefwaarde(n):</i> beheer door waterschap waar mogelijk werkelijk uitgevoerd volgens richtlijnen keurmerk op 100% (advieswaarde) van oppervlakte of lengte van betreffend areaal. Indicator 2/2: Aandeel goed uitgevoerd beheer (% oppervlakte of lengte van areaal) door derden (aanbesteed via contracten). <i>Drempelwaarde(n):</i> beheer door derden waar mogelijk werkelijk uitgevoerd volgens richtlijnen keurmerk op 50% (advieswaarde) van oppervlakte of lengte van betreffend areaal. <i>Streefwaarde(n):</i> beheer door derden waar mogelijk werkelijk uitgevoerd volgens richtlijnen keurmerk op 100% (advieswaarde) van oppervlakte of lengte van betreffend areaal.

THEMA	ONDER WERP	BELEID	MAATREGELEN	EFFECT
		Drivers, Responses	Drivers, Responses	State, Impact
		<i>Focus monitoring op KPI's</i>		<i>Focus monitoring op KPI's over uitvoering maatregelen en randvoorwaarden ('grijze' indicatoren)</i>
		<i>Focus op monitoring van biodiversiteit ('groene' indicatoren)</i>		
NEGATIVE IMPACT MITTIGEREN, COMPENSEREN	ONDERWERP E Biodiversiteit opnemem in medegebruikplannen	E.1 Indicator 1/1: Biodiversiteit in recreatief beleid opnemem <i>Drempelwaarde(n):</i> in beleid opnemem dat bij (droge en natte) objecten van waterschappen, die voor recreatie worden gebruikt, (waar praktisch mogelijk) natuurgericht onderhoud plaatsvindt. <i>Streefwaarde(n):</i> ook is in beleid uitgewerkt hoe rekening wordt gehouden met Basiskwaliteit Natuur (BKN) en beschermde soorten die hier (kunnen) voorkomen. Kunnen = gebied is geschikt (met inachtneming recreatief gebruik) en de soorten komen voor in de nabije omgeving.	E.2 Indicator 1/1: Introduceer mogelijkheid tot zonering toegankelijkheid in gebiedsplannen <i>Drempelwaarde(n):</i> voor 50% van deze gebieden (zie E1) is uitgewerkt welke maatregelen worden genomen voor natuurgericht onderhoud en inrichting (definieren wat houdt natuurgericht onderhoud en inrichting precies is) <i>Streefwaarde(n):</i> voor 100% van deze gebieden (zie E1) is uitgewerkt welke maatregelen worden genomen voor natuurgericht onderhoud en inrichting (definieren wat houdt natuurgericht onderhoud en inrichting precies is)	E.3 Indicator 1/1: Aantal gebieden met gelimiteerde toegang <i>Drempelwaarde(n):</i> Voor 50% (advieswaarde) van nieuwe projecten in beheer is een (aangepaste) toegankelijkheid ingesteld voor aanwezige kwetsbare soorten. <i>Streefwaarde(n):</i> Voor 100% (advieswaarde) van nieuwe projecten in beheer is een (aangepaste) toegankelijkheid ingesteld voor aanwezige kwetsbare soorten.
NEGATIVE IMPACT MITTIGEREN, COMPENSEREN	ONDERWERP F Natuurinclusief bouwen, en bouwen met natuur	F.1 Indicator 1/1: Natuurinclusief bouwen opnemem in relevant beleid <i>Drempelwaarde(n):</i> In relevante beleidsstukken is vastgesteld dat natuurinclusief bouwen uitgangspunt is voor nieuwbouwprojecten. Uiteraard wordt voldaan aan wet Natuurbescherming <i>Streefwaarde(n):</i> ook wordt in beleid opgenomen dat inventarisatie plaatsvindt van bestaande objecten (oudbouw, incl. terreintjes) waarvoor maatregelen kunnen worden geformuleerd die gericht zijn op bereiken Basiskwaliteit Natuur, dan wel versterken leefomgeving voor kwetsbare soorten (vleermuizen etc.) die in/nabij de locaties voorkomen.	F.2 Indicator 1/2: Uitvoering van natuurinclusief bouwen. <i>Drempelwaarde(n):</i> in aanbesteding en/of bestekken wordt uitgewerkt op welke wijze Natuurinclusief bouwen wordt vormgegeven (welke maatregelen, voor welke soorten/soortgroepen en voor Basiskwaliteit natuur) bij nieuwbouw. <i>Streefwaarde(n):</i> tevens worden maatregelen ook uitgewerkt voor bestaande objecten (oudbouw, incl. terreintjes) Indicator 2/2: Uitvoering van bouwen met natuur. <i>Drempelwaarde(n):</i> in aanbesteding en/of bestekken wordt uitgewerkt op welke wijze bouwen met natuur wordt vormgegeven (welke maatregelen, voor welke soorten/soortgroepen en voor Basiskwaliteit natuur. <i>Streefwaarde(n):</i> maatregelen worden ook uitgewerkt voor bestaande objecten (oudbouw, incl. terreintjes) door middel van een ruimtelijke ingreep.	F.3 Indicator 1/1: Randvoorwaarden voor doelsoorten <i>Drempelwaarde(n):</i> - in 50% (advieswaarde) van de gerealiseerde projecten is aan de randvoorwaarden voldaan om de doelsoort aanwezig te laten zijn. - of: op 50% van de gerealiseerde projecten is de aangewezen doelsoort aanwezig. <i>Streefwaarde(n):</i> in 100% (advieswaarde) van de gerealiseerde projecten is aan de randvoorwaarden voldaan om de doelsoort aanwezig te laten zijn.
NEGATIVE IMPACT MITTIGEREN, COMPENSEREN	ONDERWERP G Beheersing exoten	G.1 Indicator 1/1: Beheersing van invasieve soorten opnemem in beleid <i>Drempelwaarde(n):</i> beleid beheersing van exoten conform Europese regelgeving, en ook conform Wet Natuurbescherming en KRW. <i>Streefwaarde(n):</i> beleid is door vertaald naar een gebiedsspecifieke aanpak.	G.2 Indicator 1/1: Maatregelen treffen om de impact van invasieve soorten te mitigeren <i>Drempelwaarde(n):</i> 50% (advieswaarde) van maatregelen uit het beschreven beleid (G1) is uitgevoerd. <i>Streefwaarde(n):</i> 100% (advieswaarde) van maatregelen uit het beschreven beleid (G1) is uitgevoerd.	G.2 Indicator 1/1: Uitvoering en aanpak invasieve soortenbeleid <i>Drempelwaarde(n):</i> waterbeheerder heeft een monitorings- en meldingssysteem voor de (presentie-) monitoring van invasieve soorten dat is opgenomen in bovengenoemde beleidsplan. <i>Streefwaarde(n):</i> het monitorings- en meldingssysteem resulteert in maatregelen om impact van invasieve soorten te mitigeren.

Bijlage 2 Overzicht van maatregelen, resultaten en kosten

Thema A: Versterken van de aquatische biodiversiteit

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat	Jaarlijkse uitvoeringskosten (vanaf 2027)	Capaciteit (interne uren op jaarbasis)
1		Analyse uitvoeren van doelsoorten en belangrijke locaties (hotspots en refugia) en deze koppelen aan concrete maatregelen + Maatregelen uitwerken en afstemmen met partners, zodat er een uitvoerbaar plan ligt voor fase 2.	Een plan voor uitvoering van maatregelen die de condities voor aquatische doelsoorten verbeteren, inclusief prioritair locaties en maatregelpakketten.	€ 20.000,00	144
	Basis	Uitvoeren van maatregelen gericht op het verbeteren van condities voor doelsoorten, zoveel mogelijk binnen lopende initiatieven en met inzet van bestaande subsidies en regelingen.	Condities voor watergebonden soorten verbeterd, bijvoorbeeld door aanleg van natuurvriendelijke oevers (X km), inbrengen van dood hout op X locaties, aanleg van X poelen en inrichting van X helofytenfilters.	€ 20.000,00	144
2	Basis plus	Basis, aangevuld met extra maatregelen om de condities voor doelsoorten verder te verbeteren.	Verbeterde condities voor watergebonden soorten, met een grotere omvang van gerealiseerde maatregelen (meer kilometers NVO, extra locaties met dood hout, meer poelen en helofytenfilters).	€ 80.000,00	360
	Robuust	Basis, aangevuld met een uitgebreid pakket aanvullende maatregelen en extra inzet op innovatieve oplossingen.	Maximale verbetering van condities voor watergebonden soorten, inclusief een substantiële uitbreiding van NVO, poelen, dood hout en helofytenfilters, waardoor het effect op biodiversiteit significant toeneemt.	€ 150.000,00	432

Thema B: Bouwen van een robuust blauwgroen netwerk

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat	Jaarlijkse uitvoeringskosten (vanaf 2027)	Capaciteit (interne uren op jaarbasis)
1		Actualiseren, aanvullen en actief promoten van de kanskaart en de handleiding voor het blauwgroen netwerk	Een actuele kanskaart die duidelijk maakt waar het blauwgroene netwerk kan worden versterkt.	€ 10.000,00	72
		Identificeren van strategische partners en het aangaan van samenwerkingen, inclusief het uitwerken van concrete mogelijkheden voor realisatie van verbindingen.	Samenwerkingen met gemeenten en grondeigenaren tot stand gebracht en concrete plannen voor verbindingen uitgewerkt.	€ 10.000,00	216
	Basis	Kansrijke samenwerkingen benut en maatregelen uitgevoerd binnen beschikbare budgetten en lopende projecten.	Kansrijke samenwerkingen aangegaan en maatregelen uitgevoerd binnen bestaande initiatieven en budgetten.	€ 20.000,00	288
2	Basis plus	Basisactiviteiten, aangevuld met (co-)financiering en realisatie van enkele extra verbindingen of landschapselementen.	Naast de basisinspanningen zijn extra groene en blauwe verbindingen gerealiseerd en versterkt door samenwerking en (co-)financiering.	€ 80.000,00	360
	Robuust	Basisactiviteiten, aangevuld met (co-)financiering en realisatie van meerdere extra verbindingen en landschapselementen.	Een substantiële uitbreiding van het blauwgroene netwerk door meerdere nieuwe verbindingen en elementen, met maximale inzet op samenwerking en cofinanciering.	€ 130.000,00	400

Thema C – Versterken van de biodiversiteit op eigen assets

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat	Jaarlijkse uitvoeringskosten (vanaf 2027)	Capaciteit (interne uren op jaarbasis)
1		Inventariseren van kansrijke maatregelen op eigen assets, inclusief toepassing van de regeling <i>Tijdelijke Natuur</i> .	Een overzicht van mogelijke, laag-risico maatregelen voor eigen assets.	€ 10.000,00	72
		Uitwerken en voorbereiden van concrete maatregelen op eigen assets, inclusief risicoanalyses en praktische uitvoeringsplannen.	Een uitvoeringsplan met concrete maatregelen die direct toepasbaar zijn op eigen assets.	€ 10.000,00	72
2	Basis	Bevorderen van natuurinclusieve maatregelen in projectteams en bouwteams, zodat biodiversiteit standaard wordt meegenomen in ontwerp en uitvoering.	Natuurinclusieve maatregelen zijn opgenomen in projectplannen.	€ 2.500,00	72
		Realisatie van een beperkt aantal maatregelen op eigen assets.	Eerste maatregelen voor biodiversiteit op enkele assets gerealiseerd.	€ 17.500,00	72
	Basis plus	Basisactiviteiten, aangevuld met uitvoering van aanvullende maatregelen op meerdere locaties.	Maatregelen voor biodiversiteit op meerdere assets gerealiseerd, waardoor de impact zichtbaar toeneemt.	€ 30.000,00	232
	Robuust	Basisactiviteiten, aangevuld met uitvoering van een groot aantal maatregelen op diverse locaties.	Maatregelen voor biodiversiteit op het merendeel van de assets gerealiseerd, met een duidelijk effect op het versterken van biodiversiteit.	€ 40.000,00	252

Cluster D: Beleving en betrokkenheid

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat	Jaarlijkse uitvoeringskosten (vanaf 2027)	Capaciteit (interne uren op jaarbasis)
1		Communicatieplan opstellen, inclusief inzet van icoonsoorten	Een helder communicatieplan biodiversiteit gereed	€ 7.500,00	144
		Strategische themabijeenkomsten organiseren met het partnernetwerk biodiversiteit Brabant	Twee themabijeenkomsten succesvol uitgevoerd, strategische samenwerking versterkt en zichtbaarheid vergroot.	€ 7.500,00	48
		Nieuwsbrief Biodiversiteit ontwikkelen en verspreiden in samenwerking met partners	Vier nieuwsbrieven uitgebracht en breed verspreid binnen het netwerk.		96
		Burgerinitiatieven stimuleren via subsidieregeling en samenwerking.	Bijsdragen aan biodiversiteitsmaatregelen bij particulieren en de maatschappelijke zichtbaarheid van onze inzet vergroot.	*	*
2		Communicatieplan uitvoeren met minimale middelen.	Collega's en inwoners geïnspireerd, zichtbaarheid van biodiversiteitsinzet vergroot.	€ 7.500,00	144
	Basis	Strategische themabijeenkomsten voortzetten	Twee bijeenkomsten georganiseerd, strategische samenwerkingen gefaciliteerd en zichtbaarheid vergroot	€ 7.500,00	48
		Nieuwsbrief Biodiversiteit blijven uitbrengen	Vier nieuwsbrieven per jaar verspreid, informatie gedeeld en betrokkenheid vergroot.		96
		Burgerinitiatieven blijven stimuleren via subsidieregeling en samenwerking.	Actieve bijdrage geleverd aan biodiversiteitsmaatregelen bij particulieren en zichtbaarheid verder versterkt.	*	*
	Basis plus	Basis + extra inzet op zichtbaarheid acties en resultaten actieplan biodiversiteit	idem + een duidelijker en breder zichtbaar effect van onze inzet op biodiversiteit.	€ 20.000,00	324
	Robuust	Basis + extra inzet op zichtbaarheid én gerichte acties om jongeren en scholen te bereiken.	idem + een sterk vergrote zichtbaarheid en een merkbare toename in betrokkenheid van burgers en jeugd.	€ 30.000,00	396

* binnen bestaande middelen en capaciteit

Thema E: Kennis en handelingsperspectief

Fase	Scenario	Wat gaan we doen	Resultaat		Jaarlijkse uitvoeringskosten (vanaf 2027)	Capaciteit (interne uren op jaarbasis)
1		Opstellen van een monitoringsplan biodiversiteit waarin staat welke informatie nodig is, welke databronnen we benutten en waar en wanneer aanvullend wordt gemonitord.	Een uitgewerkt monitoringsplan dat richting geeft aan dataverzameling en monitoring.	€	7.500,00	108
		Dataverzameling en aanvullende monitoring op eigen assets, gronden en wateren t.b.v. nulmeting	Actueel inzicht in de beginsituatie van biodiversiteit binnen het beheergebied van WDD.	€	12.500,00	36
		Ontwikkelen van een dashboard biodiversiteit voor inzicht en rapportage.	Een functioneel dashboard dat data toegankelijk maakt voor sturing en verantwoording.	€	2.500,00	24
		Inventariseren welke kennis en vaardigheden nodig zijn om biodiversiteit effectief te integreren in beleid, uitvoering en beheer.	Overzicht van kennis- en vaardigheidsbehoeften die nodig zijn om biodiversiteit effectief te integreren in beleid, uitvoering en beheer.	€	2.500,00	48
2	Basis	Inventarisatie van biodiversiteit op eigen assets, gronden en wateren op basis van het monitoringsplan.	Actueel inzicht in de toestand van biodiversiteit binne	€	25.000,00	144
		Ontwikkelen en organiseren van een cursus biodiversiteit voor relevante teams.	Medewerkers beschikken over basiskennis om biodiversiteit mee te nemen in hun werk.			72
	Basis plus	Basis aangevuld met effectonderzoek naar maatregelen om te bepalen wat werkt en waar bijsturing nodig is.	Actueel inzicht in biodiversiteit én informatie die helpt om maatregelen bij te sturen voor meer effect.	€	30.000,00	168
		Basis+ aanvullen met praktijktrainingen ecologisch beheer op locatie.	Medewerkers kunnen biodiversiteitsprincipes toepassen in uitvoering en onderhoud.	€	10.000,00	72
	Robuust	Basisaangevuld met uitgebreid effectonderzoek en verdiepende analyses om trends en impact beter te begrijpen.	Actueel inzicht in biodiversiteit, informatie voor bijsturing én een verdiept beeld van de effectiviteit van maatregelen.	€	40.000,00	168
		Basis+ aanvullen met praktijktrainingen ecologisch beheer op locatie.	Medewerkers kunnen biodiversiteitsprincipes toepassen in uitvoering en onderhoud.	€	10.000,00	72